దర్శనం

— ఆదూరి వెంకట సీతారామమూర్తి

బస్సు కిటికీలోంచే చూశాను నారాయణని - బస్టాండులో పెట్రోలు బంక్ దగ్గర నిలబడి ఆత్రంగా చూస్తున్నాడు - ముందుగా మేం వస్తున్నట్లు రాశానేమో తంచనుగా మమ్మల్ని ఆహ్వానించడానికి వచ్చేడు. 'నే చెప్పలేదూ - అదిగో మనకోసం వచ్చాడు నారాయణ' అని విశ్వానికి నారాయణను చూపించాను.

నారాయణ ఎంత హితుడో, సన్నిహితుడో విశ్వంకూడ అంతే నాకు - కానీ... నారాయణకూ విశ్వానికీ మధ్య ఎంత తేడా?

పదోతరగతిలోనే చదువాపేసి ఉన్న వూళ్ళోనే ఓ చిన్న ఉద్యోగం సంపాదించుకుని నారాయణ కుటుంబ భారాన్ని లాగుతుంటే, తరగని ఆస్తికి వారసుడుగా తల్లిదండ్రులనుంచి తనక్కావల్సిన డబ్బు రప్పించుకుంటూ ఉస్మానియా యూనివర్సిటీలో తెలుగులో రిసెర్చి చేస్తున్నాడు విశ్వం —

వారంరోజుల క్రితం ఉత్తరం రాశాడు విశ్వం — తనకో వారం రోజుల సెలవులు లభించబోతున్నాయనీ; యాంత్రికమైన ఆ వాతావరణానికి దూరంగా కొద్దిరోజులు నాతో గడపాలని వుందనీ; విశాఖ పరిసర క్షేత్రాలూ, స్థలాలూ చూడాలనీ —

సంతోషంగానే రమ్మని రాశాను —

రెండు రోజుల్క్రితం వచ్చాడు విశ్వం — అరకులోయ, సింహాచల క్షేత్రము, సాగరదుర్గ, కనక మహాలక్ష్మి; వెంకటేశ్వర మెట్ట; రామకృష్ణా మిషన్ బీచ్; కథలలో ప్రాశస్త్యాన్ని పొందిన ఎర్రమట్టిదిబ్బలూ — ఊపిరాడనట్టుచూశాం.

మానవాళి మహోదయానికి స్ఫూర్తినిచ్చే ఆదిత్యుని ఆలయం చూసే ప్రయత్నమే యీ అరసవల్లి ప్రయాణం —

విశ్వాన్నీ, నారాయణనీ, పరస్పరం పరిచయం చేశాక, ఇక నీదే బాధ్యత— విశ్వానికి ఏమేం చూపించ దలచావో— సాయం కాలం బస్సులో వెళ్ళిపోవాలి మరి మేం'. అన్నాను నారాయణతో—

'ముందు మా ఆతిధ్యాన్ని స్వీకరించండి. తర్వాత బయల్దేరుదాం' అంటూ తనింటికి తీసుకు వెళ్ళాడు నారాయణ.

చిన్న పెంకుటిల్లు - చుట్టూ వెదురు ఫెన్సింగు, ఇంటిముందు అరటి, మామిడిచెట్లు కూరగాయల పాదులు, పారిజాతం, నంది వర్ధనం, మొదలైన పూలమొక్కలు -

'చక్కగా ప్రశాంతంగా వుంది యిల్లు' మెచ్చుకున్నాడు విశ్వం. అల్పాహారం, కాఫీలు అయి, బయల్దేరేసరిక్కి తొమ్మిదయింది -

నారాయణ పుట్టిందీ, పెరిగిందీ అక్కడే కావడం వల్ల అక్కడి స్థలాలూ వాటి చరిత్రలూ అతనికి కొట్టినపిండే -

మరో పావుగంటలో రిక్షాలు సూర్యదేవాలయంముందు ఆగేయి

"ఇదే అరుణదేవుని ప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రం అరసవిల్లి - దేశ మొత్తం మీద ఉన్న రెండు మూడు సూర్యదేవాలయాల్లో ప్రతినిత్యం సకల లాంఛనాలతో పూజలందుకుంటున్న సూర్యదేవాలయం యిదొక్కటే అంటారు -

...సూర్యభగవానుడు ప్రత్యక్ష దైవంగదా. అంచేత భక్తుల పెద్ద సంఖ్యలో వస్తూ తమ మొక్కుబడులను తీర్చుకుంటూవుంటారు - ముఖ్యంగా మాఘమాసంలో వచ్చే రథసప్తమికి యిక్కడకు భారీఎత్తున భక్తులొస్తారు. కనులపండువుగా వేడుకలు జరుగుతాయి -

...ఈ ఆలయ గర్భగుడిలోని మూలవిరాట్ చూశారా? ఇది కృష్ణశిలతో మల్చబడిన ఏకశిలా విగ్రహం. సుమారు ఆరడుగుల పొడవు; మూడడుగుల వెడల్పు వుంటుంది - అదిగో ఆయన పాదాల చెంతనే ముగ్గురు దేవేరులు...ఛాయ, ఉష, పద్మిని - అటు అధో భాగాన అనూరుడు రథసారధిగా, సప్తాశ్వరథంపై అభయ ముద్రతో సూర్యభగవానుడు -

ఇక, యిక్కడి యీ ఆదిత్య, అంబిక, విష్ణు, మహేశ్వర, గణేశ్వర, నందీశ్వర, విగ్రహాలు వైష్ణవ శైవ మతాల సమన్వయత్వాన్ని సూచిస్తాయి.

...ఈ మూలవిరాట్ ప్రతిష్ఠ క్రీ. శ. 676 - 688 మధ్య కాలంలో జరిగినట్టు చరిత్ర చెబుతోంది -

ప్రతియేడూ సూర్యుడు ఉత్తర దక్షిణాయణాలకు మారే సమయంలో ప్రభాత భానుని లేతకిరణాలు గర్భగుడిలోకి ఐదుమార్గాల గుండా చొచ్చుకువచ్చి మూలవిరాట్ పాదాలు, నాభి, శిరోభాగాలను తాకుతాయి- ఇదొకగొప్ప విశేషం".

నారాయణ చెప్పే ప్రతి అంశాన్నీ ఆత్రంగావింటూ, అవలోకిస్తూ అవసరమైనవిషయాల్ని తనడైరీలో నోట్‌చేసుకున్నాడు విశ్వం.

అక్కడ్నించి శ్రీ కూర్మక్షేత్రానికి బస్సులో తీసుకెళ్ళాడు నారాయణ.

"అతి ప్రాచీనమైన ఆలయాల్లో శ్రీకూర్మంకూడా ఒకటి" చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు నారాయణ.

అక్కడవుండే శిల్పకళ మతోన్మాదుల దాడులకు ధ్వంసమైందనీ వచ్చేభక్తులకు తగిన రవాణా సౌకర్యాలు లేకపోవడంతో నిధులు లేక దేవాలయం అతి దయనీయమైనస్థితిలో వుందనీతన ఆవేదనను వ్యక్తం చేశాడు నారాయణ - మాతోనేఉంటూ ఒకగైడ్‌గా వ్యవహరిస్తూ ఆయా ప్రాంతాలకు చెందిన చారిత్రాత్మక విశేషాలను అతనుచెప్పడం విశ్వానికీ నాకూ ఎంతో ఆనందాన్ని కలుగజేసింది.

మధ్యాహ్న భోజనానంతరం కాస్సేపు పిచ్చాపాటి అయ్యాక 'మనం ఇప్పుడు వెళ్ళేది కళ్లేపల్లి' అన్నాడు నారాయణ.

'ఏముందక్కడ ?'

'నాగావళి నదీతీరం పొడవునా వుండే అయిదు శివాలయాల్లోనూ ఒకటి అక్కడవుంది. అక్కడిదేవుడు మణినాగేశ్వరుడు. మిగిలిన నాలుగూ పాటలేశ్వర, సోమేశ్వర, సంగమేశ్వర, కోపేశ్వరాలు.

...పంచలింగ క్షేత్రంగా వ్యవహరించే యీ లింగాలను అలనాటి బలరాముడు ప్రతిష్టించాడనీ, అతని నాగేటిచాలు వెంబడే నాగావళి ఉద్భవించిందనీ ఇతిహాసం చెబుతూంది."

నారాయణ మాటలువిని, నిండు ఉత్సాహంతో కదిలాడువిశ్వం—

మణి నాగేశ్వరుడి మూలవిరాట్ అర్ధనారీశ్వరుడిగా కన్పిస్తాడు. నలుపు తెలుపుల సంగమమైన ఆలింగం ముందుభాగం శివుడుగా, వెనుక భాగం గౌరీదేవిగా పరిగణింపబడుతోంది. లింగాకృతి నిలువునా సగానికి చీలివుండి, శిరోభాగంలో పెద్దరంధ్రంవుంటుంది. ఆ రంధ్రం స్థానే ఒకప్పుడు పెద్దనాగమణి వుండేదట.

ఆ కధను అక్కడి అర్చకులు చెబుతూంటే విస్మయంగా విన్నాడు విశ్వం.

నాగావళినదీ సంగమాన్ని చూసి పులకించి పోయాం.

తిరిగివచ్చి నారాయణ యింట్లో కాస్సేపుగడిపి, బస్టాండుకొచ్చేసరికి చీకట్లు ముసురుకున్నాయి.

'ఈరాత్రికి మాయింట్లో వుండిపోతే సంతోషించేవాడిని' అన్నాడు నారాయణ.

'శ్రమతీసుకుని మీరు మాతోగడపడమే చాలు. యింకా మీకు శ్రమకావడ మెందుకూ' అన్నాడు విశ్వం.

నారాయణ మరేం మాట్లాడలేదు.

రాత్రి ఎనిమిది వరకూ బస్సులేదని తెల్సి నిరుత్సాహ పడిపోయాం.

కూర్చునేందుకైనా సదుపాయంలేని యీ బస్టాండులో గడిపే బదులు అంతవరకూ నాగావళి ఒడ్డున గడిపితే మంచిదనిపించింది.

ముగ్గురం కదిలాం. కోపేశ్వరాలయం దగ్గర నాగావళి పిల్లకాలువలా ప్రవహిస్తోంది. ఒడ్డునవున్న సిమెంటుతిన్నెలపై కూర్చొని చూస్తే ట్యూబులైట్లకాంతిలో వెండిజలతారులాఉంది నాగావళి.

శ్రమనూ, అలసటనూ మరపించే చల్లనిగాలి- భాషకందని అనుభూతిని విశ్వం కళ్ళలోచూశానా క్షణాన.

నారాయణ యేదో మాట్లాడుతూనే వున్నాడు.

అక్కడ్నించి వచ్చాక బస్టాండు కళావిహీనంగా తోచింది-

ఎనిమిది గంటలకు రావల్సినబస్సు రాలేదు. పది- ఇరవై- ముప్ఫయ్- నిముషాలు గడుస్తూనే ఉన్నాయి-

రోజంతా కూడగట్టుకున్న ఉత్సాహమంతా హరించి పోతోంది.

ఎట్టకేలకు రాత్రి తొమ్మిదిగంటలకు వచ్చింది ఆశియాడ్‌బస్సు- ఎక్కడున్నారో అంతవరకూ- బిలబిల్లాడుతూ ఒక్కమారు చుట్టుముట్టారు జనం- పరుగెత్తుకెళ్ళి ఎలాగో మాకోసం రెండు సీట్లురిజర్వు చేయించుకొచ్చాడు నారాయణ-

గొప్ప పెన్నిధి దొరికినట్లు లోపలికి జొరబడి కూర్చున్నాం— సీట్లకోసం బస్సుబయట చాలా కోలాహలంగా వుంది.

'నువ్వప్పగించిన బాధ్యతను నెరవేర్చాను' అన్నట్లు నిల్చున్నాడు నారాయణ నా ఎదురుగా.... మౌనంగా రోడ్డుమీద.

కృతజ్ఞతలు చెప్పుకునేటంత దూరంలేదు మా మధ్య——

అంచేతే గొంతు విడివడలేదు ——

నారాయణ వెళ్ళిన అరగంట వరకూ బస్సు కదలనే లేదు—— బస్సులోవున్న నలభై ఒక్క సీట్లనీ; కూర్చున్నవారినీ నలభైఒక్కసారి లెక్కపెట్టేడు కండక్టరు —— సీట్లు దొరకక చాలామంది జనం బయటే వుండిపోయారు.

'ఆలస్యమైనా సుఖమైన ప్రయాణమే చెయ్యొచ్చుయిందులో' అన్నాను.

'మరే. అందులోనూ ఆసియాడ్ బస్సుకదా. ఆసియా ఆటగాళ్ళ సౌఖ్యంకోసం ప్రత్యేకంగా తయారుచేయబడ్డ బస్సులు కదా యివి. ఆ సౌఖ్యాల్ని వారనుభవించాక తర్వాత మనకు సంక్రమింపజేశారు. మన గౌరవ ప్రభుత్వంవారు —— టిక్కెట్టు మీదో రూపాయిన్నర పైనువేస్తూ'

విశ్వం మాటల్లో నిజం లేకపోలేదు—— మామూలు ఎక్స్‌ప్రెస్, నాన్‌స్టాప్ డీలక్సు బస్సుల టిక్కెట్టు ధరకంటె ఏషియాడ్ బస్సులలో టిక్కెట్టుధర కాస్తో కూస్తో ఎక్కువే- కారణం ప్రత్యేక సదుపాయాలూ, అలంకరణలూ.

అద్దాలూ, కుషన్‌లూ, సీటుసీటుకి ఫేనూ, లైటూ—— నిజానికి వీటన్నిటి ధరా యీ హెచ్చించిన టిక్కెట్టు ధరద్వారా ప్రభుత్వానికి ఎప్పుడో వచ్చేసి వుంటుంది —— అయినా కల్పించిన ప్రత్యేక సదుపాయాలదృష్ట్యా టిక్కెట్టుధర మరి తగ్గించలేదు —— సామాన్య ప్రజలపై అది తలకి మించిన భారమైనాసరే?

చీకటి చిక్కగా వుంది — టైము తొమ్మిదింపావు. బస్సు కిటికిటలాడుతూంది — కండక్టరింకా టిక్కెట్లిస్తున్నాడు — ఆ తతంగం కాస్తా పూర్తయితే బస్సు బయల్దేరుతుందన్న ఆశతో ఓపిగ్గా కూర్చున్నాం —

ఈ లోగా బ్రీఫ్‌కేసులు పట్టుకుని యిద్దరు భారీ వ్యక్తులు బస్సెక్కడం నా కంటబడింది— కండక్టర్ని ప్రక్కకు పిలిచి ఏదో మాట్లాడేరు గుట్టుగా—

కండక్టరు మాత్రం గుట్టురట్టుచేసేశాడు.

"ఎలాసార్. చూడండి బస్సుకెపాసిటీ సరిపోయింది - ఎవరైనా అడ్జస్టయి మీకు సీటిస్తామంటే చూడండి. నాకేం అభ్యంతరం లేదు" అన్నాడు -

ఆ ఇద్దరు యువకులూ బస్సులోని అందరివంకా చూశారు. అందరికీ వారి మాటలు అర్థమైనా ఎవరూ చోటివ్వడానికి ముందుకు రాలేదు. అసలేరాత్రి... అందులోనూ దూరప్రయాణం - అంత డబ్బు పెట్టి టికెట్టుకొని ప్రయాణం చేస్తూ సర్దుకోవాలని ఎవరికనిపిస్తుంది ?

ఇక లాభం లేదనుకున్నారోయేమో వాళ్ళు మళ్ళీ కండక్టర్నే పట్టుకున్నారు. ఏదోలా చూడమని - తమ అవసరం కొద్దీ ఎదుటి వ్యక్తికి ఆశజూపి, ప్రలోభానికి గురిచేసి వీలైతే అవినీతికి కూడ పాల్పడేలా చేయగల సమర్థులు యిటువంటివారే అన్పించింది -

'చూడ్డానికి డాబుగా దర్జాగా వున్నారు - మధ్యదార్లో బస్సాపించి పిస్తోళ్ళో కత్తులో చూపించి డబ్బుదోచుకుంటే ఎవరేం చేయగలరు. రోజూ పేపర్లలో ఎన్ని చూడ్డంలేదు ? ముందు సీట్లో ఎవరో గుసగుస లాడుకుంటున్నారు -

ఈలోగా కండక్టర్ దృష్టి వెనకసీట్లలో కూర్చున్న వారిపై బడింది.

"ఎవరయ్య అక్కడ. టిక్కెట్లు తీశారా" అంటూ వెనక్కి వెళ్ళేడు.

'తీసోకవాలి బాబయ్యా. ఇదిగో' అంటూ లాల్చీపక్కజేబులోంచి యాభైరూపాయలనోటు తీసి అందించాడతగాడు -

'ఎంతమంది మీరు ?'

'నానూ; మా యాడది; యీ ముసిల్దీ యిద్దరు పిల్లలూ' అంటున్నాడతడు - ఆ మాటల్లోనూ ముఖంలోనూ పల్లెటూరి అమాయకత్వం తొంగిచూస్తోంది -

'టిక్కెట్లిస్తానుగానీ కాస్తజరిగి కూర్చుని ఆ బాబుకి చో క్కడ' అని ఆర్డరేసేడు కండక్టరు నోటుతీసుకుంటూ -

అతగాడు తాము కూర్చున్న సీట్లవంక చూశాడు. ఎక చోటులేదు.

'ఇంకెక్కడి సోటు బాబయ్యా - సోటుంటే కూకోబెట్ అన్నాడు.

ఆ జవాబు కండక్టర్ని సంతృప్తి పరచలేదు -

'పోనీగదాని వూర్కుంటే లాభం లేదయ్యా మీతో - ద లిస్తున్నాంగదాని మారాజుల మనుకుంటే ఎలా. రెక్కట్టుకుని కి దింపేస్తామంటే అంచక్కా సర్దుకు కూచుంటారు' అన్నాడు.

'ఎందుకు దింపేస్తావయ్యా. మావేం టిక్కెట్లు తీయక బస్సునిండేక వొచ్చినామా ? మా నాలుగు సీట్లలోనే మాం కూచున ముసిల్దానికొంట్లో బావుండలేదు — మా యాడదానికి పొద్దున్ వాంతులు- పిల్లలు తొంగుండే పోయారు. ఇంకెక్కడియ్యాల సో ఆ బాబులే యిక్కడ కూకుని మావే ఆలీసంగా వొస్తే సోటిస్తారే అన్నాడు—

ఏమైనా అతగాడి వాదనను పట్టించుకోలేదు కండక్టరు.

ఎలాగోలా అక్కడ చోటిస్తేనే బస్సుకదుల్తుందన్నాడు—

వాదనంతా వింటున్నా బస్సులో ఎవరూ ఎటుపక్కా మాట్లా లేదు.—

కాస్సేపయాంక ముసిల్ది నాను కిందకూసుంటాలే అబా యిక్కడ కూసోబెట్టు! అంటూ క్రిందకు దిగింది,—

సమస్య పరిష్కారమై బస్సుకదిలింది. -

కిటికీలోంచి చల్లనిగాలి వీస్తోంది- విశ్వం ఆలోచనలోవున్నా

' ఎలాగయితేనేం యీ రోజు అనుకున్నట్టు ఆది దేవ దర్శనము జరిగిపోయింది. ' అన్నాను మాటల్లోకి దింపా

ఆలోచనల్లోంచి కాస్తయివతలికొచ్చి;

'అవును. మాహాత్మ్యంవున్న దేవుళ్ళతో పాటు తప అన్యాయం జరుగుతున్నా నోరు మెదపక సహించే దేవుళ్ళనీ; అధి దర్పంతోనూ; నోటిదబాయింపుతోనూ సొమ్ముచేసుకునే దేవుళ్ బాగానే దర్శించుకున్నాం" అన్నాడు విశ్వం.

నేనేం మాట్లాడలేక పోయాను.